25.4.2022

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asia: VNS 1/2022 vp Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta

STM kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ajankohtaisselonteosta turvallisuusympäristön muutoksesta ja pitää tärkeänä, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta haluaa kuulla tasa-arvo-ja yhdenvertaisuustoimijoita asiassa. Selonteossa ei ole erikseen pohdittu turvallisuustilanteen tasa-arvo- tai sukupuolivaikutuksia tai –näkökulmia, jotka aina liittyvät myös kriisi- ja konfliktitilanteisiin.

Sota lisää seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön (ml. ihmiskauppa) riskiä, joka kohdistuu erityisesti naisiin ja tyttöihin. YK ja kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ovat raportoineet muun muassa venäläisten sotilaiden tekemistä raiskauksista Ukrainassa.

Selonteossa todetaan, että sotarikokset on tutkittava ja niihin syyllistyneet on saatava vastuuseen. YK:n pääsihteerin erityisedustaja seksuaalisen väkivallan torjumiseksi konflikteissa Pramilla Patten ja UN Womenin pääjohtaja Sima Bahous ovat ottaneet voimakkaasti kantaa naisten ja tyttöjen tehokkaamman suojelun puolesta. Lausunnossaan he toteavat, että kansainvälinen humanitaarinen ja ihmisoikeusperustainen lainsäädäntö kieltää kategorisesti raiskauksen ja kaikenlaisen seksuaalisen väkivallan ja epäinhimillisen kohtelun, ja jokaisen sodan osapuolen on noudatettava näitä lakeja. Kansainvälinen rikostuomioistuin (ICC) on aloittanut Ukrainan tilanteesta tutkinnan, jota Suomi tukee. On tärkeää, että Suomi pitää johdonmukaisesti esillä naisten ja tyttöjen asemaa kaikissa kansainvälisissä yhteyksissä.

Ukrainasta Suomeen tähän asti tulleiden pakolaisten ikä- ja sukupuolijakauma on todella poikkeuksellinen esimerkiksi vuoden 2015-2016 Suomeen tulleisiin pakolaisiin verrattuna: arviolta yli 80 % täysi-ikäisistä pakolaisista on naisia ja yli 40% kaikista pakolaisista alaikäisiä.

Ihmiskaupan riski on kohonnut niin Ukrainassa kuin pakolaisia vastaanottavissa maissa. Yksi riskitekijä on suuri yksityismajoitusten määrä, jolloin viranomaisavun ja palveluiden saatavuus on vaikeampaa kuin vastaanottomajoituksessa. Yli 70% Suomeen Ukrainasta tulleista pakolaisista asuu yksityismajoituksessa. Myös työntekoon liittyy riskejä. Pakolaisille saatetaan tarjota monenlaisia töitä ja muun muassa Maahanmuuttovirastoon on tullut yhteydenottoja sosiaalisen median kautta tulleista epämääräisistä työtarjouksista ukrainalaisille.

Työsuojelussa on tuotettu ukrainankielistä ohjeistusta työelämän lainsäädännöstä ja sitä ollaan jakamassa vastaanottokeskuksiin ja kuntiin. Työsuojelutarkastajia on myös informoitu

tilanteesta. Sosiaali- ja terveysministeriössä pohditaan ohjeistuksen lisäämistä myös ihmiskaupan tunnistamisen ja uhrien auttamisen osalta.

Ihmiskauppariskin osalta on tärkeää huomioida myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt, kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, vammaiset ja romanit. Myös lapset ovat kohonneessa riskissä joutua ihmiskaupan ja muiden rikoksien kohteeksi. Ilman huoltajaa tulevien lasten tunnistaminen on olennaista. Euroopan lapsiasiavaltuutetut pitävät maahan tulleiden lasten ja nuorten rekisteröintiä ensiarvoisen priorisoitavana toimenpiteenä, jotta voidaan ehkäistä mm. lasten katoamisia ja heihin kohdistuvaa rikollisuutta. STM korostaa yksityismajoitusselvityksen tekemistä tilanteissa, joissa lapsi tulee ilman huoltajaa ja hänet kirjataan yksityismajoitukseen. Myös lastensuojelutarpeen ilmetessä on tärkeää antaa ohjeistusta. Jos on perusteet ottaa lapsi kodin ulkopuoliseen sijoitukseen, se ei tarkoita välttämättä sijoittamista laitokseen, vaan lapsi voidaan sijoittaa esimerkiksi sukulaisen luokse. Perusteluiden tulee aina olla kestävät ja yksilölliset.

On myös tärkeää ohjeistaa sosiaali-ja terveyshenkilöstöä, kuten neuvola-, ja koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa tunnistamaan ongelmia ja mahdollisia uhreja. STM:ssä tehdään tätä työtä aktiivisesti.

Lopuksi STM toteaa, että on tärkeää jatkaa parlamentaarisen komitean marraskuussa 2021 julkaiseman yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä koskevan mietinnön kehittämisehdotusten suunnittelua ja toimeenpanoa myös muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Komitean yhtenä tehtävänä oli yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen asevelvollisuuden kehittämisessä ja tätä työtä tulee jatkaa myös tulevaisuudessa.

Johtaja Tanja Auvinen
STM/ työ- ja tasa-arvo-osasto, tasa-arvoyksikkö